

Rakkaudetta, äiti

Punainen tupa ja perunamaa. Pihassa yksinäinen, sairauden kuihduttama pihlaja suojelemassa maalaistaloa pahoilta hengiltä, mutta ei itseään tilhien parvelta, joka saa sen oksat miltei katkeamaan. On lokakuu, ja hengitykseni höyryää seistessäni kuulaassa pyhäamussa ränsistyvän lapsuudenkotini ainoalla portaalla. Joskus tähän aikaan vuodesta on jo satanut lunta, mutta ei enää vuosiin. Taivas on pilvetön ja valkoinen, haalea kuu näkyy himmeänä taivaalla. Aurinko on jo noussut yli taivaanrannan ja isoäitini metsien. Tämä on naisten maata, ollut jo vuosisatoja. Yöllä on ehkä ollut jo hallaa, vaikka ollaankin jo plussan puolella. Ulko-oven ikkunoista yksi on hajonnut pakkasessa kun olin pieni, ja se on paikattu jeesusteipillä. Ovea koristaa viidennellä luokalla alakoulun puutöissä polttamalla tekemäni mäntyinen sukunimikyltti. Oven viereisen keittiön suuren ikkunan verhojen takaa loistaa liesituulettimen lämpimänkeltainen valo.

Talon laudat saatiin tilamme metsistä, mutta nyt punainen maali on alkanut rapista. Jos niitä hivelisi käsin, jäisi varmasti tikkuja kämmeniin. Isäni rakensi talon itse, alusta loppuun. Mutta kuten muutkin hänen projektinsa, ei tätäkään rakennettu kestäväseen aikaan. Yksikerroksinen puutalo muistutti enemmän pienen kuntamme keskustan toimistorakennuksia kuin jylhää rintamamiestaloa. Kuulen keittiöstä kantautuvan radiojumalanpalveluksen, kuten joka sunnuntai tähän aikaan. Siihen sekoittuu kahvinkeitin porina ja vahva kahvin tuoksu. Lauantaisin on vieläkin leivontapäivä, ja eilisen pullan uudelleenlämmityksen tuoksu hiipii huomaamatta nenääni. Äitini pitää ovea auki yöpaitaisillaan. Nyt vasta ensimmäistä kertaa huomaan hänen kiharien hiustensa harmauden ja sen kuinka hän tukeutuu oveen lepuuttaakseen itseään. Hänen äänensä on silti nuoren ja määrätietoisen naisen.

”En mä ole koskaan ketään rakastanut, en issäas, enkä teitä lapsiikkaa”, äitini toteaa hyvästellessään minut jälleen kerran kotimatcalleni. Hymy häivähtää hetken hänen kasvoillaan. ”Paitsi ehkä lehemä. Niistä tykkäsin. Mutta sittehän ne kanturat vietii, eikä mitää jääny jällelle.”

Hän hivuttaa lapsuudenkotini ovea kiinni, mutta jää kurkistelemaan reaktiotani ovenrakoon.

”Ethä suuttunu?” hän kysyy ovenraosta. Hänen silmänsä katsoo minua päästä varpasiin. Hän etsii minusta isääni, sitä joka ei hillitse itseään tai kieltään hetkeäkään, jos kokee itsensä uhatuksi.

Minä en suutu. Helpotun. Tunnen, kuinka minuun leviää lämpö, joka uhmaa lokakuuta ja pilvetöntä kuulasta taivasta. Se ei ole vihaa, vaan selityksen armollinen viitta, jonka vihdoinkin voin pukea päälleni. Se on lämpimämpi kuin takkini, ympärivuotiset tennarini, juoksuhousuni, merinovillainen piponi tai edes äitini huovuttamat lapaset, jotka kaivan esiin aina jo elokuussa.

Istuin usein tällä samalla kiviportaalla yksin, odottaen, ja pihan pihlajaa katsellen. Pihlaja teki aina paljon marjaa, ja siihen oli hauska kiivetä. Mutta se ei ollut riittävän vahva kantaakseen keinua tai kannatellakseen puumajaa. Enkä ole aivan varma-ajoiko se pois ne kaikki onnettomuudet ja pahat henget, jotka väijyivät tilaamme. Se tehtävä annettiin äidilleni. Huutolaispojan tyttarelle. Hänelle, joka ei halunnut jalallaankaan astua muualle kuin omille maille. Kävi äitini kerran Venäjällä. Ei kuulemma tykännyt, vaan palasi mahdollisimman nopeasti takaisin, eikä toista kertaa tarvitsisi mennä. Täällä hän on suojellut kotiaan koko 75-vuotisen elämänsä ajan.

“En.” totean hänelle.

Pihlaja kasvaa pihan perukoilla ja on kuin porttina autotielle. Talomme ylle kaartuu kaksi vaahteraa. Niitä oli ennen kolme, mutta yksi katkesi myrskyssä ja rikkoi kattoikkunan. Isä eristi ikkunan sisäpuolelta styroksilla. Öisin nukkuessani vanhassa huoneessani kuulen tuulen vinkuvan kattoikkunasta sisään. Mutta äitini ei halua lähteä. Ei vaikka isäni talo hajoaisi hänen ympäriltään pirstaleiseksi lautakasaksi.

Mitä kaikkea äitini onkaan kokenut, rakastamatta, ja lähtemättä minnekään? Ja silti olen aivan varma, että hän on rakastanut omalla tavallaan paljonkin.

Alan kääntyä lähteäkseni, mutta äitini avaa vielä vähän linnansa porttia: “Meissä taitaa olla paljon sammaa. Et oo niinku isäs, siskos ja veljes.” Hän on kuin matkaan lähdössä, täynnä innostusta ja tarmoa. Minä olen äitini poika sekä hyvässä että pahassa. Seisahdun paikalleni ja mietin, mitä kaikkea voisin uskoa niistä uskomattomista tarinoista, joita äitini on minulle kertonut.

Ajaessani pitkin valtatieä selailen radiokanavia. Vain tällä alueella kuuluu pieni paikallinen radiokanava, jota äitini kuuntelee vieläkin yötä myöten. Jään kuuntelemaan sitä ja tunnistan saman radioäänen, joka lapsuudessani pyöritti lauantai-illan Levykammaria. Äiti leipoi ja minä jouduin lämmittämään ulkosaunan ja kantamaan sinne vettä. Olin nopeampi sytyttämään saunanpesän kuin isäni tai veljeni, mutta sitä ei saanut sanoa ääneen. Isäni kävi lähes aina lauantaisin kalassa, ja savusti hauet saunan edessä pöntössä. Minua hän otti harvoin kalaan. Osittain siksi, että sain aina isompia kaloja.

”Älä siitä välitä”, äitini sanoi painellessaan mäskiä juustolevyille. ”Sillä o aina ollu kova tarve verrata. Mutta parempi se o ettei vertaa. Hermoja se o koeteltu aina, minunki!” Olin juuri tullut

järveltä vaatteet märkinä kotiin. Virveli tippui veneestä veteen ja poika heitettiin perään hakemaan se. Uusi virveli, kaupungista haettu.

Äidillä oli aina kaksi huivia. Toisen, värikkäämmän merkkihuivin hän satoi päähänsä aina mennessään navettaan aamuin illoin. Lehmiä varten kuulemma piti näyttää hyvältä ja huolitellulta. Toinen, selvästi värittömämpi huivi oli lauantain leivontahuivi. Se oli puuvillasta tehty ja alkanut rispaantua solmukohdasta.

”Joko pistit saunaa tulet?” äiti kysyi ikkunasta vaivatessaan taikinaa. Nyökkäsin niiskuttaen vastaukseksi. Seisoin portaalla vaatteet valuen, pidellen toisella kädellä isoveljeni vanhoja housuja säädyllisellä korkeudella. *Miehet ei itke*, kuulin äitini seuraavaksi sanovan ja toivoin hiuksistani valuvan järviveden peittävän silmistäni kihoavat kyyneleet. Mutta äiti sanoi niin vain kerran, vuosia ennen tätä, ja myöhemmin katui sanomaansa. Nyt hän ei sanonut niin.

”Mee viemää ne saunaa, siellä kuivuvat”, hän laittoi leivinliinan taikinan peitoksi. ”Hae sitte elukat kyöltä. Siinä oot hyvä. Älä isästäs välitä.” Laitoin päälleni siskoni vanhat lappuhaalarit. Ne tuntuivat hyviltä päällä kesäillassa, ja Vaara ja Unelma tykkäsivät nuolla niitä. Vein likomäret vaatteeni saunaan ja tarkistin pesän. Oikeastaan kuulin liekit oikeanlaisina jopa avaamatta luukkuu. Lisäsin varulta pari puuta, vaikka isä sanoisi, että kaloja savustetaan, ei saunoja. Äitini puolestaan leikkisi tulella ja löisi lisää pökköä pesään. Ihan vain huvitellakseen. Kiusa se on pienikin kiusa.

Avasin aitauksen valmiiksi, ettei Vaara taas hajottaisi sitä palatessaan rytinällä kohti navettaa. Vihelsin koiran mukaani ja kuljin kohti kytöpolkua. Polku vei metsän läpi kapeana, ja laskeva aurinko laskostui kultaisena puiden välistä. Kuljin paljain jaloin, ja välillä oksat napsahdivat kivuliaasti jalkapohjieni alla. Hyttyset näkyivät pieninä pilvinä polun sivussa, mutta minua ne eivät koskaan haitanneet. Saunasta tupruttava savu tuoksui tänne asti, ja muodon vuoksi hyttysten karkottamiseen tarkoitettu koivunvitsa jätti oman merkkinsä käsiini ja vaatteisiini.

”Ei minunkaa veri hyttysille kelepää. Sinussa se o se sama veri”, äiti totesi minulle jo pienenä. Hymyilin vähän. Pääsin edes jossain vähällä.

Polku avautui lopulta kyön laitaan. Täällä heinä oli jo noussut korkeaksi. Lähestyin lehmihakaa ja kuljetin sormiani timotein tähkiä hivellen. Hyräilin ja kuljin. Täällä maa oli jo pehmeämpää jalkojen alla, ja ainoastaan lehmien aiheuttama kahina heinikossa ja ajoittainen Unelman kellon kilkatu hellivät korviani kesäillassa.

”Hae Hillevi”, sanoin koiralle. Se hörästi korviaan ja juosta pinkaisi läheiseen ryteikköön. Paimenpoika oli taas katkennut ja yksi kolmestatoista oli käyttänyt tilaisuuden hyödykseen. Sitten siirsin lankaa ja jäin haan portille odottamaan.

”Vaara, Unelma, Heluna ja Pylii! Tulukaa kottiin!” lauloin kerran ja käännyin takaisin kotia kohti. Kuulin kellon helähdyksen, ja tiesin, että ne seuraisivat minua koko matkan. Välillä käännyin katsomaan, kun ne tulivat kiltisti jonossa kytöpolkua pitkin. Unelma yritti riittävän lähelle päästessään lipaista pitkällä kielellään haalareitani. Se oli johtaja. Pieni ja tanakka lehmä, jonka sarviväli oli paljon leveämpi kuin muilla. Sillä oli surulliset silmät ja pitkät ripset. Se oli rauhallinen, lempeä ja leikkisä. Äitini lemmikki. Luonnollinen johtaja. Oli varmasti outoa huomata äitinsä piirteitä lehmissä, mutta niin se vain oli. Alkavathan lemmikitkin muistuttaa omistajiaan ajan myötä. Mikseivät siis lehmät myös äitiäni?

Jonon viimeisenä koira poukkoili Hillevin ympärillä ja piti sitä polulla. Se yritti vauhdissa saada suuhunsa kaikkia nuorten koivujen lehtiä, ja välillä pysähtyä keskelle polkua syömään vielä vähän lisää. Kuulin haukahtelua, kun Hillevi pysähtyi kyhnäämään itseään puunrunkoon. Koira haukahteli, mutta Hillevi unelmoi metsistä. Se oli minun lemmikkini, ikuinen seikkailija, jolle jokainen kaatunut paimenpoika oli tilaisuus. Mutta aina se seurasi ja pysytteli lähellä muita. Unelmaa se kuunteli aina.

Äiti odotti aitauksen ovella. Hän silitti jokaista lehmää niiden kulkiessa ohi takaisin aitaukseen, painoi otsaansa niiden sarvien väliin ja kuiskaili niille helliä sanoja. Leipomahuivi oli vaihtunut navettahuiviin. Hän oli itkenyt.

”Tulivakko yhdellä? Hilleviki? Oliko se taas karannu?” hän kyseli minulta rituaalinsa jälkeen. Nyökkäsin vastaukseksi. Olin napannut yhden timotein huulteni väliin ja pureskelin sitä hiljakseen.

”Ei meillä muut saa näitä mukkaasa. Hyvä. Mee sauna. Isäs meni perkaamaan”, hän jatkoi ja meni navettaa päin. Ennen katoamistaan tankkihuoneeseen hän kiristi vielä huiviaan, pyyhkäisi silmäkulmiaan, ryhdistäytyi ja hymyili. *Lehmien eteen ei surullisena menty, tai maidosta tulisi hapanta.*

...

Sairaalaan ei saa mennä sisään. Minun pitää ajaa päivystyksen ovelle odottamaan, vetää auton penkki mahdollisimman taakse ja tehdä peräkonttiin tilaa. Kohta liukuovet avautuvat ja maskia pitävä hoitaja kärrää äitiäni pyörätuolissa ulos. Äidin huulet liikkuvat jatkuvasti. Hän sadattelee.

Heräsin yöllä vasta kolmanteen soittoon. Äiti oli kaatunut yrittäessään lämmittää pihasaunaa. Vesiämpärit olivat keikauttaneet hänet nurin jäisellä saunapolulla. Ylös hän ei enää omin voimin päässyt, mutta pystyi kuitenkin kaivamaan taskustaan puhelimen ja tilaamaan lanssin. Hoitaja sanoi numeroni löytyneen äidin lähiomaislistalta. Muita numeroita sillä ei kuulemma ollut.

Äiti ponnahtaa omin voimin auton penkille, vaivalloisen huterasti. Hoitaja neuvoo minulle kuinka pyörätuoli taitellaan ja laitan sen siististi peräkonttiin. Hän antaa minulle listan resepteistä ja neuvoo menemään apteekin kautta. Äiti on kuulemma repinyt jo yhden reseptilistan.

”Mitenkähä koira pärjää?” äiti päivittelee odottamatta minulta vastausta. ”Siskoskaan ei oo käynyt pitkää aikaa, saatikka sitte veljes tai isäs. Eivät oo liiemmin soitelleet. Älä aja noi lujjaa, täällähän on liukasta.” On helmikuu. Koira äidillä ei ole ollut enää vuosiin.

”Ootko sinä soittanu niille?” kysyn kun äidin mumina vaimenee. Hän hiljenee kun lähestymme kotia ja kylänraittia. Hän katselee auton ikkunasta ohi vilahtelevia taloja ja luettelee niissä asuneiden sukunimiä. Suurin osa niistä on ollut tyhjillään jo vuosia. Äiti ei edes käänny katsomaan minua vastatessaan.

”Mitä mää niille. Veisivät mut kuitenkin vaa pois. Perintöähän ne kaikki vaa oottelee”, äiti sanoo lähes kuiskaten ja puristaa sylissään olevaa käsilaukkaa tiukemmin. Lääkepussin hän on pudottanut jalkoihinsa. Tuskin vahingossa.

Talon pihapiirissä pihlaja on lehdetön ja suuri osa sen oksista on katkennut. Se tervehtii lohduttomana meitä, kun ajamme pihaan. Sen muutamilla oksilla roikkuu mustiksi kurtistuneita marjoja, jotka eivät edes tilhille enää kelpaa. Juurella makaavat oksat ovat selvästi lahonneita.

”Se sairastu”, äiti toteaa noustessaan vaivalloisesti ylös autosta. Kiirehdin auton toiselle puolelle ottamaan häntä vastaan, mutta hän huitaisee minut pois.

”Nii kaua ku mää omilla tolpillani seiso, ei ykskään mies mua kannattele!” hän tuhahtaa. Vetäydyn hieman ja hän laahustaa kankeasti ohitseni. Hän etsii avaimen kivistä lohkaistun pihalaatan alta, voihtii vähän kumartaessaan, mutta saa kuin saakin avaimen käsiinsä. Minä jään seisomaan auton ovelle.

”Älä mee vielä”, kuulen äitini sanovan. Se on hento lausahdus. Hauras ja hiljainen. Äiti seisoo ovella avain kädessään ja yhtäkkiä hän näyttää vielä pienemmältä kuin ennen. Hänen kätensä vapisevat. ”Mää en halua olla ny yksi. Älä ny lähe.”

Kuuntelen saunan pesää. Koivu roihuaa eri tavalla kuin mänty, eikä se napsahtele palaessaan samalla tavalla. Talvella ääni on erilainen kuin kesällä ja vesikorvo kumisee lämmitessään. Kumina on kolkko ja lämpenevä vesi kiukaan vesitynnyrin sisällä kohisee ja viheltää. Istun pimeässä saunassa ja kuuntelen lämmön nousua. Puut ovat onneksi kuivia, mutta talvella niitä tarvitsee enemmän. Halkoja on kuitenkin vähän. Liian vähän riittämään koko talveksi talolle ja saunalle.

Pihlaja on sairas, ja sen juuret ja oksat ovat lahonneet. Sen voisi pistää haloiksi, ja kuunnella miten se palaa. Liekit söisivät sen nopeasti, mutta sen tuoksu voisi olla erilainen. Mutta äidin mielestä

pihlaja pitää olla. Ei saa päästää pahaa sisään. Minun mielestäni paha oli hiipinyt pihlajan ohitse jo kauan sitten ja käynyt kalassa ohittaen sen päivittäin. Liekit kohahtavat. Taisivat löytää mahlaa.

Ei täällä voi enää kukaan asua, mietin istuessani alimmalla lauteella.

Enemmän kuin itseään, äitini rakastaa tätä maata jalkojensa alla. Äitini, joka näkee painajaisia siitä, kuinka hänen kotinsa syttyy palamaan ja hänet viedään pois. Äitini, joka kulki vuosia tyhjässä navetassa itkemässä rakkaimpiensa perään, toistellen niiden nimiä joka parren kohdalla. Äitini, jonka rakkautta ei välttämättä kukaan koskaan ymmärtänyt. Ei hän itsekään.

”On aika lähteä”, kuiskaan yhä uudelleen ja uudelleen illan pimetessä hiljaisessa saunassa, jossa liekkien kohina on vihdoinkin asettunut oikeanlaiseksi, tasaiseksi kohinaksi.

”Minä rakastan sinua.”

Herään ennen äitiä. Äiti menee nukkumaan yömyöhään ja herää myöhään iltapäivällä. Hän ei herää kilinään ja kolinaan, joka käy keittiössä. Hyvä niin. Tiskikonetta ei ole. Aloitan tiskaamisen kattiloista ja ruoantähteistä. Kerään ylimääräiset, osittain homehtuneet tähteet yhteen suureen kattilaan ja vien ne kompostiin. Sitten alan jynssäämään. Käyn kattiloiden jälkeen läpi lautaset, mukit ja lasit. Rikkinäiset heitän ulko-ovesta keskelle pihaa. Ne pystyy ulkona keräämään sitten helpommin vaikka traktorin lavalle, kun koko huusholli on käyty läpi. Traktorin isä jätti kuitenkin jälkeensä, vaikka sekin on seissyt varmasti pihalla koskemattomana vuosia. Kun äiti ontuu keittiöön, olen jo imuroinut ja pyyhkinnyt lähes kaikki tasot. Keitän hyräillen puuroa pienellä kattilalla ja kahvia kuparisella pannulla. Äidille pitää kahvi osittain polttaa. Se ei kuulemma maistu miltään muuten. Otan itselleni kupin välistä ennen palamista.

”Mitä herran jumala sää oot tehenny?” äiti parahtaa. Hän seisautuu keittiön ovelle lamaantuneena.

”Ja missä kaikki kirjat o?”

Minä jatkan hyräilyä. Leikkaan sairaalareissulla ostettua limppua siisteiksi viipaleiksi. Radiota en ole laittanut päälle.

”Otakko puuroa?” kysyn.

”Mikä suaki vaivaa? Ja millon sää muka oot alkanua laulamaa?” äiti astuu keittiön puolelle. Hän ei huomaa, että koiran ruokakupit on viety pihalle kasaan. Ehkä hän ei ole vielä huomannut edes koko kasaa ulkona.

”Sää aina lauloit mulle”, vastaan nostaessani kahta tassia ja toista mukia pöydälle. ”Muistakko ees? Iltasin, että nukahan.”

Äiti hymähtää, pyyhkii kädellään siivoamiani tasoja ja lopulta istahtaa pöydän penkille. Hetken hän istuu ryhdikkäästi, mutta kivut vääntävät hänet nopeasti kumaraan.

”Nii ne kirjat?” äiti tivaa.

”Olohuoneessa. Aattelin tehdä sulle sinne lukulinnan”, sanon hymyillen.

”Mikä se o?” äiti ojentaa kahvikuppia suuntaani. Kaadan täyteen. Äiti ei ole käyttänyt kahvissaan maitoa enää lehmien lähdön jälkeen. Kaupan maito ei kuulemma ollut mistään kotoisin.

”Sohva, jonka vieressä on lukulamppu ja kirjat. Käykö?” istun lopulta häntä vastapäätä. En saanutkaan toruja ja raivoa, jonka varmasti olisin saanut, mikäli olisin yrittänyt joskus tehdä tällaista aikaisemmin.

”Millon se on valamis?” äiti tiedustelee hörpätessään kahvia minua tuijottaen

”Tänään”, vastaan.

”Nonni”, äiti toteaa. ”Meppä sitten hommii.”

Käyn läpi talon kaikki huoneet. Apukeittiössä on vesivahinko ja savupiipun hormi on saunan puolella murentunut ja hajottanut laatoitusta. Mietin milloin viimeksi savupiippu on nuohottu, ja uskaltaako takkaan enää sytyttää valkeaa. Näen keittiön ikkunasta, kuinka äiti kiertelee pihalle muodostuneen jätekanan ympärillä ja välillä poimii vaivalloisesti jotain käsiinsä. Sitten hän huomaa minut ikkunassa ja heittää tavaran takaisin kasaan.

Astelen hänen viereensä. Merkittävä osuus äidin omaisuudesta näyttää oudolta valkoisella hangella, keskellä pihaa. Osa tavaroista on jo jäänyt. Kasassa on paljon asioita, joita en ole koskaan nähnyt. Eikä äitikään kuulemma pitkään aikaan.

”Paljoko taakkaa sitä ihmisen elämää mahtuu”, äiti toteaa katsellessaan kasaa. ”Ja romua tietenkin. Pitikö sun vasite tulla tänne riehumaan? Haluakko sääki mut pois täältä? Otakko sama tien kaikki rahat ja perinnöt? Ei muuta kuin arkku ja kuoppa vaa!”

Äidin ääni alkaa kohota. Pyörittelen sormiani lapasten sisällä. Samalla yllätyn, ettei hän säti minua enemmän. Ettei hän ole kertaakaan maininnut isää tai sisaruksiani. Katson romukasaa, taloa ja ränsistynyttä maatilaa. Pihlaja seisoo lehdettömänä ja apeana tiensuussa. Edes tilhet eivät istu sen oksilla.

”Aattelin kaataa ton pihlajan”, totean rauhallisesti. Äiti hiljenee niille sijoilleen. Hän katsoo vuorotellen pihlajaa ja minua silmät suurina. ”Lämmitetään sillä sitte huomenna sauna ku puut o kuivunu.”

Äiti katsoo minua herkeämättä ja kävelee lähemmäs. En muistanut, että hänen silmänsä ovat jäänsiniset. Minun ovat syväruskeat, ainoana perheessäni. Kuulemma olen perinyt isoisäni kastanjasilmät. Ne kuulemma hymyilivät silloinkin, kun hänet kaupattiin kirkolla sotien jälkeen.

”Mummu kertoo, että sen lehet värjäyty tulipunasiks ennen talvisotaa ja jatkosotaa. Sama kävi ennen kuin pappas ja mummu kuoli ja ku isäs lähti. Vaikka sillo isäs kohalla ne varmaa värity ilosta. Ja ku

lehmät lähti, sen lehet loisti kaikissa mahdollisissa väreissä”, äidin ääni kuulostaa rauhalliselta, mutta jollain tavalla nujerretulta. Hän huokailee paljon puhuessaan. Hengitys höyryää.

”Mutta tiijätkö, se o aina kertonu mitä o tulossa. Ennustanu sotia ja kovia talavia. Kuolemaa ja epäonnea. Mutta silti se o pyhä puu ja jokasella tilalla pittää olla pihlaja tien vieressä vartiassa. Se o ollu täällä minu lapsuudesta saakka, istutettu sillo ku minutki. Mutta ne o lyhytikäsiä, tiijätkö? Ne kestää enintää kaheksankymmenee.”

Äitini ei ole koskaan katsonut minua näin tarkasti, tai ainakaan en muista, että olisi. En käännä katsettani pois, vaan kuuntelen tarkkaan.

”Sillon ku sää synnyit, se kanto kovasti marjaa sinä samana syksynä. Mutta sillon talvesta ei tullu rajua. Ja sillo ku sinä lähit pois, nii se sairastu. Se luovutti. Ja sillo mää jäin yksi”, äidin silmät vettyvät. Minun silmiini kihoavat kyyneleet samaan tahtiin. Käännän katseeni pois. Pihlajan tyhjät, sairaat oksat värisevät tulessa. ”Tulikko sää viemää mut pois täältä?”

Äidin ääni värisee. *Minä rakastan sinua. On aika lähteä.* Mutta en sano mitään, mitä ajattelen.

”Mää vaa haluan, että pärjää, ja että sulla on hyvä olla”, sanon lopulta. ”En mää mittää sulta halua. En tätä tillaa, enkä rahhaa, enkä perintöä. Siitä saa muut tapella. Mulla o hyvä näi.”

Äidin silmistä valuvat kyyneleet. Hän lähtee astelemaan tupaan päin ontuen.

”Kaaja se”, kuulen hänen sanovat mennessään.

Puu ei paukahtele samalla tavalla kuin mänty, ja sillä on vieras haju. Se vinkuu useammin ja sen kohina on ailahtelevaa saunan pesässä. Mutta tuoksu on miellyttävä ja puu kuivuu nopeasti. Pihlaja on vaikeiden paikkojen puu ja se kasvaa karuissakin olosuhteissa. Se ei tarvitse paljoa vettä tai kosteutta elääkseen. Mutta lyhytikäinen se on, toisin kuin muut puut. Tein siitä siistin motin saunan sisäpuolelle. Loput halot kuivuvat saunan lämmitessä.

Kun kohina on asettunut menen tuvalle. Äiti on leiponut, ja hän istuu voipuneena keittiön penkillä. Hän väsy nopeammin kuin ennen, ja lääkkeet väsyttävät entisestään.

”Lähekkö saunaa?” kysyn äidiltä. ”Se tekis varmasti hyvää. En päästäny liian kuumaks.”

Äiti empii. Ulkona on jo hämärää, mutta pimeä ei vielä ole ehtinyt viedä näkyvistä lumista saunapolkua.

”Emmää taija. Emmää uskalla yksi, mene sinä vaa,” äiti sanoo ja nousee kävelläkseen olohuoneeseen lukemaan kirjoja lukulinnaansa. Sulkeakseen taas kaiken muun ulkopuolelle. Pysäytän hänet.

”Äiti. Se o pihlajaa, se tuoksuu iha eriltä kui muut. Sun pittää mennä. Mää tuun vaikka mukkaan!” Äiti huomaa silmissäni vankkumattomuuden. Sen saman palon, jota olen nähnyt hänen silmissään vuosia. Olen oppinut sen huomaamatta.

”Vanaha äitees kanssa! Älä ny puhu tyhymiä!” hän naurahtaa vähän ja huitaisee kädellään minua kauemmas. Mutta minä en luovuta.

”Sun selässä kasvaa karvoja, ku ei oo kukkaa sitä pesty vuosii,” sanon. Mummoni hoki sitä aina minulle ja veljelleni kun olimme pieniä. Äitiä hymyilyttää. Tartun häntä kädestä.

”Se o hyvä pihlaja. Mutta se riittää vaa yksii löylyihi.”

Saunassa on hämärää. Sytytän sinne lyhdyn ja käärin lahkeeni. T-paitani on jo hiestä märkänä. Kävelin saunalle paljain jaloin, vaikka on talvi, äiti käsikynkässä. Äiti istahtaa vaivalloisesti alimmalle lauteelle ja sulkee silmänsä. Hän on kietaissut pyyhkeen ympärilleen ja vaati saada laittaa navettahuivin päähänsä. Yritin taivutella häntä turhaan jättämään huivin pois.

Lasken kuuman veden kattilasta nappuun vettä ja sekoitan siihen korvosta vähän kylmää sekaan. Testaan kädelläni, että se on sopivan lämmintä. Aluksi se on liian kuumaa ja polttaa sormiani, mutta se asettuu hyvin kun lisään kylmempää vettä. Heitän ensimmäisen napullisen kiukaalle, joka sihisee lempeästi. Saunaan leviää tasainen vesihöyry ja pihlajainen tuoksu. Savu on hälvennyt täysin.

Kastelen sienen ja pyydän äitiä avaamaan pyyhkeen. Istun ylälauteelle. Äidin selkä on vähän mustelmilla ja selkäranka pistää selvästi esiin rypistyneen ihon seasta. Vanha, pieni äitini. Nostan navettahuivia vähän ylemmäs. Se on lämpimämpi kuin äidin iho.

”Sää oot aina ollu hyvä poika”, äidin ääni lämpenee saunan lämmön myötä. ”Lempeä ja herkkä. Ei mun susta tarvinnu huolehtia. Nauroikki aina ja hymyilit, vaikka olis moni voinu surrakki. Itkemisenki lopetit. Kyllä sinusta on ollu palijo iloa.”

Katson hänen arpisia käsivarsiaan, kun saippuoin niitä. Äiti alkaa huomaamattaan hyräillä. Vahva ääni saa voimansa maasta ja saunan tummuneista hirsistä. Hän heijaa itseään samalla kun kuorin ja huuhtelen hänen selkäänsä.

”Sun ei pitäny ees syntyä. Ja sitte ku synnyit, nii sun ei pitäny ellääkkää. Hoitaja vei sut heti pois, etkä itkeny ollenkaa. Se jäläkee et muuta tehnykkää ku itkeny, jatkuvasti, kunnes se loppu”, äiti puhuu lempeällä äänellä ja jatkaa sen jälkeen hyräilyä. Minä pysähdyn hetkeksi, mutta jatkan sen jälkeen pesemistä. Heitän vähän lisää löylyä. Äiti ei tykkää liian kuumasta.

”Mutta oon ilone, että tulit ja synnyit. Että olit lehemille kiltti. Sää pijit hymyä sillonki ku ei muut pystyny ja opit isälleski pitämää puolias. Mite sinä ees pärjäsit? Oot niinku pappas, vaikka ethä sää sitä ehtiny nähäkkää. Susta ei ehkä tullu mitä piti, mutta palijo enemmän. Oon ylypeä sinusta. Ollu aina.”

Huuhtelen viimeisen kerran. En sano mitään. Äiti nousee hyräillen.

”Mää meen sissään. Oo ku haluat ja tuu sitte pullalle. Pääsen itekki takasi. Teki kyllä hyvää.”

Riisun kostuneet vaatteet äidin lähdettyä ja heitän kovemmat löylyt. Istun hämärässä saunassa kunnes sormenpäät ovat menneet rypylle. Hyräilen sitä samaa laulua, jota äitikin hyräilee.

Kun pääsen takaisin sisälle, on äiti kattanut pöytään pullakahvit. Kello on melkein puolenyön. Hän näyttää raikkaalta ja rauhalliselta. Lämmin valo värittää keittiötä ja taustalla soi radio.

En haluaisi juoda kahvia tähän aikaan illasta, mutta toisaalta täällä aika ei kulje normaalisti.

”Millon su pittää lähtee?” äiti kysyy lopulta. ”Eikö sua kaipailla jo?”

Kohautan olkapäitani.

”Lähen sitte ku pittää”, vastaan hymyillen. ”Oha täällä vielä huoneita ja tekemistä jälellä, mutta et sää voi tänne jäähä”, sanoin äidille.

”Mihi mää muka täältä menisi?” äiti huokaisi. ”Täällähän mää oo aina ollu. Oota ny vaa, että kuolla kupsahan pois. Sää oot tätä siivonnu jo hautajaisiaki varten.”

”Tälle olis ostaja”, sain sanottua.

Äiti höristi korviaan, kuten Hillevi kuullessaan äidin äänen. Hän röhisi meinatessaan tukehtua pullaan.

”Mitä sää oot menny tekemää!” hän parahti ja läimäisi kättä keittiön pöytään. Puna nousi hänen kasvoilleen ja hän singahti ketterästi ylös. Penkki kaatui rämisten lattialle. Minä jatkoin rauhallisesti kahvin hörppimistä.

”Sellanen nuorehko pariskunta. Haluavat kaupunkia pakkoo. Rakentaisivat tähän uuvan tuvan, mutta navetta, aitta ja sauna jäis”, jatkoin rauhallisella äänellä. ”Ja sulle mulla olis jo uus. Kirkolta.”

Äiti hengitti raskaasti, vihaisena. Mutta pikkuhiljaa hänen hengityksensä tasaantui. Päätin käyttää viimeisen oljenkorteni.

”Tiijäkkö, sen asunnon ikkunasta näkkyä lehemä. Siinä on Korpisen tila ihan tien toisella puolella. Tai siis ainaki ne pellot ja lehemät o.”

Äidin kasvot valaisi hymy. Lehmät ajoivat vihan pois. Hän astui vähän sivuun, kumartui nostamaan penkin pystyyn ja istahti sille takaisin. Hän satoi leivontahuivin tiukemmin päähänsä ja suoristi paitaansa. Hän jatkoi hilijakseltaan kahvin ryystämistä kuin mitään ei olisi tapahtunutkaan.

”Vai että lehemä”, hän totesi nauraen. ”Viksuhan susta on tullu.”

Äiti istuu etupenkille. Pidän auton ovea auki ja kysyn äidiltä, haluaisiko hän vielä käydä katsomassa. Hyvästelemässä.

”Mennää ny vaa”, äiti toteaa ja puristaa käsilaukkuaan tiukasti sylissään. ”Isäs talo se on muutenki vaa ollu.” Hän ei katso taakseen kertaakaan, ei edes auton peileistä, kun ajamme pihlajan kannon ohi tielle. ”Tiijäkkö, mää oon valehellu sulle”, äiti sanoo yhden puhelun päätteeksi. ”Kyllä mää sua rakastan. En ehkä samalla tavalla kuin lehemä. Mutta kuitenkin.”